

СТАНОВИЩЕ
на
Асоциация на индустриалния капитал в България
по
СПОРАЗУМЕНИЕТО ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОПЕРАТИВНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА
ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2021-2027 г.

1. СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО¹ И ПЛАН ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ

- 1.1. АИКБ подкрепя целевите приоритети в СП и целите на ПВУ. Счита, обаче, че поставената цел за кумулативен растеж на БВП от 21,7% за периода 2021-2025 г., предвидена в ПВУ, следва да бъде по-амбициозна – от поне 6 % годишно. В тази връзка, АИКБ очаква и да се изясни как ще се изчисли факторния ефект от интервенциите на ПВУ върху ръста на БВП.
- 1.2. АИКБ изказва съжаление, че редица конкретни предложения, отправени в становището й², както и в становището на ИСС³, не са възприети в последно представената версия на ПВУ⁴ - например, липсва предвиден ясен механизъм за планиране, наблюдение и контрол на изпълнението на ПВУ – с участието на социалните партньори и заинтересовани страни.
- 1.3. АИКБ очаква в ПВУ да бъдат обхванати всички реформи, предвидени в Националното тристранно споразумение⁵, а не само част от тях. Липсват напълно:

- По отношение подобряване на бизнес средата – мерки за намаляване на броя на административните структури (всъщност ПВУ предвижда създаването на нови),

¹ На основа на публикуваната версия към февруари.

² Становище на АИКБ по ПВУ.

³ Становище на ИСС по ПВУ, прието на Пленарна сесия на 01.12.2020 г.

⁴ Публикувана на 08.02.2021 г.

⁵ Подписано на 17.06.2020 г.

мерки и инвестиции за по-слабо развити и изоставящи региони, насърчаване и подкрепа на МСП;

- От демография, образование, култура, пазар на труда и трудова миграция – комплекс от мерки за справяне с демографската и интелектуалната криза, национална програма за строителство на детски ясли и градини, създаване на условия за популяризирането на четенето и възстановяване позициите на книгата в културното развитие на българския народ, осигуряване на учене през целия живот и продължаващо професионално обучение.

1.4. АИКБ все още очаква обособяването на ясна таблица с предвидения ресурс по стълбове и области на инвестиции в тях. В тях следва да се изяснят липсващите конкретни данни за:

- допълняемостта и синергията с другите стратегически планове и програми – които задължително трябва да бъдат добавени;
- как са взети решенията за насочване на държавно съфинансиране към определени мерки и инвестиции (липсва анализ на алтернативи).
- приложения към ПВУ, представящи връзката с Европейския семестър и таблиците с ключови етапи, цели, времеви план, финансиране и разходи;
- отделните проекти – такива със стойност над 10 млн. лева;
- предвидените суми за управление на отделните проекти.

1.5. АИКБ отчита напредъка по предвиждане на подкрепа за реалната икономика, посредством създаването на три специални фонда, подпомагащи технологичната модернизация, зеления преход и дигитализацията на фирмите. Настоява, в допълнение, ПВУ да предвиди още 1,4 млрд. лева, осигурени посредством трансформиране от други области от грантове в нисколихвени кредити (основно при финансирането на проекти за енергийна ефективност), включващи:

- Допълнителни средства за новосъздадените три фонда: „Технологична модернизация“, „Зелен преход“ и „Дигитализация“ в новия елемент на Стълб 1 „Програма за икономическа трансформация“ – така че общата им сума да нарасне до 1,3 млрд. лева (при сега предвидени 900 млн. лева);
- Допълнителни средства към новосъздадения по искане на социалните партньори компонент, предвиждащ мащабна ваучерна програма за придобиване на базови дигитални умения – в размер на 300 млн. лева. По този начин, заедно с предвидените в момента 200 млн. лева, общата сума на финансовата подкрепа ще нарасне до 500 млн. лева, което ще позволи поне 1/3 от работещите в България да бъдат обхванати от тази програма;
- Ресурс в размер на поне 700 млн. лева за насърчаване на производството и съхранението на електрическа енергия от ВЕИ за собствени нужди на предприятията и домакинствата.

1.6. АИКБ настоява в Плана за възстановяване и устойчивост да се заложат мерки за привеждане в действие на Стандарта за библиотечно-информационно обслужване. От нормативна гледна точка, това може да стане чрез приемането на Стандарта с акт на Министерския съвет. Необходимо е обаче да бъдат осигурени ресурсно гарантирането на средства за обновяване на фондовете на обществените библиотеки (при стартов размер 0,1 книги на глава от населението) с нарастване през периода, както следва:

2021 – 0,1 книги на жител – 8 милиона лева;

2022 – 0,15 книги на жител – 12 милиона лева;

2023 – 0,20 книги на жител – 16 милиона лева;

2024 - 0,25 книги на жител – 24 милиона лева;

2025 – 0,30 книги на жител – 30 милиона лева.

Тези действия биха довели до това, че в края на пет годишния период библиотечните фондове ще бъдат обновени със 7 милиона книги и това ще спомогне за връщането към живот на над 5000 регионални, общински, читалищни и училищни библиотеки. Това ще помогне за връщането на българина към четенето, което би трябвало да е ключов момент в образователната ни политика и в разбирането ни за учене през целия живот. По оценка на АИКБ, и Асоциация „Българска книга“, при такъв подход, 54 милиона лева ще подпомогнат книгоиздаването, макар и косвено, а 36 милиона лева ще останат в търговията с книги.

1.7. АИКБ настоява в Плана за възстановяване и устойчивост да се заложат мерки за възстановяването на училищните библиотеки във всички 2277 общински и държавни училища. Нормативно това може да стане чрез залагане на ясни количествени стойности в Наредбата за физическата среда и информационното и библиотечното осигуряване на детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие (обн. ДВ, бр. 84 от 29.09.2020 г.) – въвеждане на минимум библиотечен фонд в училище, на минимален процент на годишно обновяване на фонда и включване в стандарта за издръжка на един ученик на средства за закупуване на книги за училищните библиотеки.

2. ПРОГРАМАТА ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ И ИНОВАЦИИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА 2021-2027 Г. (ПКИП)⁶

2.1. АИКБ отчита, че в ПКИП са включени приоритетите и дейностите, които отговарят на реалностите в българската икономика, както и на необходимите мерки за повишаване конкурентоспособността и иновационния ѝ потенциал.

2.2. АИКБ подчертава, че от особена важност е да се определи точно кои планирани интервенции ще бъдат финансирани с безвъзмездна финансова помощ и кои - с финансови инструменти (или и с двете в комбинация).

2.2.1. АИКБ счита, че коментарите на ЕК по отношение на избора на комбинация от безвъзмездна финансова помощ и финансови инструменти⁷ не съответстват както на принципните реалности в българската икономика, така и на ситуацията, в която тя се намира в резултат на пандемията КОВИД - 19. Отдаването на приоритет на финансовите инструменти би довело до стимулиране на дългова спирала в производствения сектор на България и липса на реална инвестиционна помощ за българските предприятия през следващите седем години. В същия момент, стимулирането на инвестиционната активност на българските предприятия чрез безвъзмездна финансова помощ, особено в условията на световна здравна и икономическа криза би довело до минимизиране на вредите и би съкратило сроковете за възстановяване на икономиката. Това е начинът българските предприятия да запазят част от конкурентоспособността си дори в условията на свито потребление, намалени инвестиции, свит износ и относително по-ниска покупателна способност на населението. В много случаи процедурите за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ са единствените стимули за реализация на инвестиционни проекти изобщо у нас. Определени сектори от българската икономика ще могат да преодолеят кризата именно чрез подкрепата по процедури за безвъзмездна финансова помощ – както като преки бенефициенти, така и като доставчици на специфични услуги, стоки или друго.

2.2.2. Обосновката за подкрепа на предприятията с безвъзмездна финансова помощ вместо финансови инструменти през новия програмен период произтича от:

- Ликвидността, оборотите, печалбите на фирмите вследствие на КОВИД кризата са безпрецедентно лоши. Много от жизнеспособните фирми увеличиха както задълженията си към финансови институции, включително и със средства за ликвидност, така и задълженията към доставчици. Всички неналежащи разходи се отлагат, дългосрочните прогнози за развитие стават все по-несигурни. Все по-малко

⁶ На база на третия вариант на ПКИП.

⁷ Коментарът на ЕК: „Нашето разбиране е, че всички проекти за генериране на приходи и спестяване на разходи трябва да бъдат подкрепяни чрез финансови инструменти“ не е адекватен на предизвикателствата към настоящия момент.

фирми биха рискували вече крехката си финансова стабилност със сериозни кредити за инвестиции;

- Допълнителното задлъжняване чрез финансови инструменти на фирмите не би стимулирало развитието им и не би довело до намаляване на тяхната изостаналост спрямо развитите икономики, а обратно - би задълбочило тази изостаналост. Насърчавайки фирмите, които вече са сериозно задлъжнели, да използват допълнително финансови инструменти, би довело голяма част от тях до дългова спирала, лишаване от оборотни средства и евентуален фалит при падежа на използваните инструменти;
- От друга страна - ликвидността на банкова система е много висока вследствие на анализа на риска в банките, отчитащ повишения риск на много от секторите, и следващо насочване на финансови средства към фирми, които биха могли да получат финансиране и без помощ и остават със стабилно развитие;
- В момента на пазара редица банки предлагат средства от финансовите инструменти от периода 2007-2013 г. (JESSICA, Jeremie) и финансовите инструменти от периода 2014-2020 г. в размер на 1,2 милиарда лева (892 млн. лева дългови инструменти и 293 млн. лева дялови инструменти). Трябва да се отбележи, че делът у нас като процент от Оперативните програми беше един от най-високите в Европа (25% от ОПИК!). Предлагат се и средства от финансови инструменти директно на Европейско ниво, като само по Програмата за конкурентоспособност на предприятията и малките и средни предприятия (COSME) те са в размер на почти 1.4 млрд. евро за заеми и рисков капитал. Този наличен ЕС ресурс за финансови инструменти е повече от достатъчен спрямо настоящия инвестиционен интерес на фирмите. На пазара в България се предлагат повече финансови инструменти, отколкото е тяхното търсене. И действително - допълнителният гаранционен ресурс, отпуснат от ББР по „Програма за портфейлни гаранции в подкрепа на ликвидността на микро-, малки и средни предприятия, пострадали от извънредната ситуация и епидемията от COVID-19“ в размер на 795 млн. лева, предлагани от 9 банки, от които са отпуснати на крайни получатели МСП едва 188,5 млн. лева. Усвояемостта от едва 23% от този ресурс показва предпазливостта на фирмите да решават ликвидните си проблеми с нов дълг при неясни перспективи.

2.2.3. В периода 2016 – 2018 г. инвестициите са били на незадоволително равнище, измерени като разходи за придобиване на ДМА към БВП – 18 %. Остротата на този проблем се подчертава от сравнението с 4-годишния период, предшестваш икономическата криза от 2009 г., когато инвестициите, измерени по същия начин, са били 37 %⁸ (при ръст на БВП също под 6 %). Кризата, породена от COVID задълбочава още повече този проблем, като спада на инвестициите продължава – 8,7 % за 2020 г. и 15,5 % за 2021 г. Трябва да се отбележи още, че голяма част от инвестиционните проекти в България не биха се реализирали или биха били реализирани в значително по - малък мащаб без

⁸ По изчисления на ИУИР към АИКБ, на основа на данни от НСИ.

подкрепата с безвъзмездна финансова помощ. Показателен е фактът, че по отношение на инвестициите в дълготрайни материални активи (ДМА) може да се констатира много ясен и съществен принос на ОПИК 2014-2020 г., като подкрепените предприятия са инвестирали в ДМА със средно 34% повече от средните нива в страната.

2.2.4. В допълнение съществуват и редица допълнителни мултиплициращи ефекти от подпомагане с безвъзмездна финансова помощ на предприятията:

- Повишена степен на финансова автономност;
- Насочване на инвестиционната активност към области и инвестиции, които са важни за очертаните приоритети на ниво държава и ЕС;
- Внедряване на иновации в дейността на българските предприятия и др.;
- Подобряване на ресурсната и енергийната ефективност на икономиката като цяло.

2.2.5. Размерът на допълнителния финансов ресурс, който да бъде предложен на пазара от ПКИП следва да е внимателно изчислен, анализирайки настоящата ликвидност на банковата система и наличните вече финансови инструменти на пазара и жизнеспособното търсене в страната. Това е от особена важност, тъй като:

- Във време, в което се изисква светкавична трансформация чрез инвестиции с цел конкурентоспособност при радикално променените глобални реалности в следствие на КОВИД, е необходима безвъзмездна помощ, за да бъдат стимулирани фирмите да се трансформират бързо към различни продукти и услуги, енергийна ефективност, иновации. По този начин инвестициите ще доведат до увеличаване на БВП, намаляване на натрупания дълг в компаниите и увеличаване на възможностите за ръст на доходите;
- Грантовата подкрепа ще осигури жизненоважната ускорена трансформация на българската икономика към иновативна и зелена такава и ще направи възможно реализирането на целите на ПКИП, т.е. целите на ЕК за трансформация на европейската икономика. Кредитирането няма да фокусира и канализира инвестиции към целите, поставени на ниво ПКИП и Европейски приоритети, а ще подпомогне банките да разширят портфейлите си, като им осигури гаранции към тяхната ликвидност при повишения риск на средата за финансиране на минималните и належащи инвестиционни намерения на фирмите.

2.2.6. В подкрепа на гореизложеното са и данните от междинната оценка на ОПИК 2014-2020 г., Анализ и оценка на приноса на ОПИК за постигане на националните цели от Стратегия Европа 2020 за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж:

- Целта, заложената в Стратегия Европа 2020 по отношение на НИРД, е свързана с инвестиции в научноизследователска и развойна дейност и иновации в размер на 3%

от БВП. Националната цел на България предвижда инвестициите в научна и развойна дейност да достигнат 1,5% от БВП през 2020 г. Данните от НСИ за движението на стойностите на този показател показват, че към края на 2018 г. е достигната приблизително половината от стойността на този целеви индикатор - 0,75%. В периода 2018 - 2019 г. е налице ръст на относителния дял на разходите за НИРД спрямо БВП, което се дължи основно на засилената активност на ОПИК по отношение на усвояването на средства и изпълнението на договори от страна на бенефициентите. Към края на настоящия програмен период се очаква повишение на стойностите на показателя, за което основният принос е на ОПИК;

- Много съществена е ролята на ОПИК в целевото въздействие на програмата по отношение на иновационното представяне на България чрез насърчаване на инвестициите в потенциални тематични области за интензивно иновационно развитие и иновационните хоризонтални политики. То пряко допринася за увеличаване на инвестициите в НИРД и иновации, както и за постигането на националните цели, свързани с повишаване на дела на разходите за НИРД от БВП;
 - Приносът на ОПИК за изпълнение на националните цели по пакета „Климат-енергетика“ може да се регистрира и чрез два от общите и специфичните за програмата показателя за изпълнение: „Реализирани енергийни спестявания в предприятията в резултат от изпълнените проекти“ с целева стойност за 2023 г. 179 794 MWh/y. и „Намаляване на емисиите на парникови газове“ с целева стойност 55 017 тона CO₂ екв. през 2023 г. Прогнозната стойност на показателя по ОПИК „Реализирани енергийни спестявания в предприятията в резултат от изпълнените проекти“ за 2018 г. възлиза на 1 093 581,79 MWh/y, а реалното постижение е в рамките на 114 240,20 MWh/y. В програмата е заложена целева стойност за намаляване на емисиите от 55017 тона CO₂ екв., като към края 2018 г. реално е отчетено, че намалението възлиза на 61805.29 тона CO₂ екв., което е изпълнение на заложената цел с 112.3%.
- 2.3. В контекста на горното, АИКБ предлага подкрепата по ПКИП (вкл. по Приоритет 2 „Кръгова икономика“) да бъде нееднозначно дефинирана като подкрепа, т.е. да се заложат основно операции за частни инвестиции, финансирани изцяло с безвъзмездна помощ, а не чрез комбинирани или изцяло дългови операции на база финансови инструменти.
- 2.4. В така разглеждания вариант на ПКИП АИКБ не среща отделено внимание на Северозападния регион. Този регион продължава да е със значително по-ниско ниво на развитие от останалите. Предлагаме да се впишат текстове, осигуряващи неговото приоритетно стимулиране (особено в Приоритет 1 „Иновации и растеж“).
- 2.5. АИКБ не смята за целесъобразна формулировката *“Ще бъдат приложени координирани и интегрирани мерки по отношение на бъдещото развитие на индустриалните паркове като намесата на ПКИП е в частта подкрепа за*

предприятията, а ПНИИДИТ ще се съсредоточи приоритетно върху подкрепата на ключови научни и иновационни инфраструктури в рамките на индустриалните паркове“. Така формулиран, текстът предполага създаване на дискриминационни условия и приоритетно финансиране на предприятия в индустриални паркове спрямо останалите предприятия. АИКБ счита, че такова приоритизиране създава неравнопоставени условия и предимства за фирмите в индустриалните паркове. Достатъчно е предимството, което тези фирми получават от използването на финансираната от ПНИИДИТ инфраструктура. АИКБ предлага да отпадне целенасочената подкрепа от ПКИП на предприятията от индустриалните паркове.

- 2.6. Отново липсва яснота по отношение на подпомагането на големите (по досегашното тълкуване) предприятия. В България големите предприятия са такива заради критерия за количество на персонала, който критерий се явява определящ за категорията на предприятието. АИКБ в свое становище призова определението за МСП да се преработи, за да се отчете тази специфика⁹. На практика финансовото състояние на предприятието, което се оценява чрез другите два критерия за вида предприятие - показателите годишен оборот и обща стойност на активите, е от основно значение при определяне и планиране на инвестиционните намерения на предприятието. Би трябвало вида предприятие да се определя по два от трите критерия без приоритизиране на числеността на персонала. Предвид това, АИКБ предлага големите предприятия да бъдат включени като бенефициенти в целевата група на всички специфични цели по Приоритет 1 „Иновации и растеж“. Ограничавайки големите предприятия от подпомагане, всъщност се ограничават големите работодатели, които в малко от случаите покриват двата финансови критерия за голямо предприятие.

3. ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“¹⁰

- 3.1. АИКБ изразява удовлетвореност от напредъка в подобряването на текстовете на програмата, в която са намерили място и нови акценти - като темата за новите форми на заетост и новите работни места/професии, зелената сделка и други стратегически цели и документи свързани с новия програмен период.
- 3.2. АИКБ приветства направените актуализации на базовите данни, аргументиращи заложените нови интервенции. Отбелязва с удовлетворение специалното място, отделено на социалните партньори и осъществяването на съвместни действия за постигането на целите на програмата – в съответствие с архитектурата на Европейския семестър. Препоръчва тяхната роля да бъде по-прецизно засегната и по-ясно подчертано в отделните специфични цели, както и да се представят по-подробно политиките, които ще се изпълняват съвместно.

⁹ Становище на АИКБ по Стратегията за МСП.

¹⁰ Версия 1.4. на Програмата „Развитие на човешките ресурси 2021 -2027 г“

- 3.3. АИКБ препоръчва да се направи ясна демаркация с Програма „Образование“ по отношение на политиките и целевите групи, които касаят NEETs. Например в последната версия на програмата е разписан текст, който касае децата в риск от отпадане от училище – мярка, която сред целевите за програмираните операции, предвид целевата група. АИКБ счита, че не е ангажимент на МТСП да прилага мерки към целевата група докато тя е в системата на образованието, нито от друга страна да се разпределят средства за това в Приоритет 1. Систематичното място на подобна политика, доколкото би могла да бъде обвързана с дейности по ПРЧР би било по-скоро в Приоритет 2, тъй като не касае възрастни.
- 3.4. В рамките на СЦ 3 следва да се допълнят политики, свързани със сигурността на новите работни места и тяхната защита. Технологичните промени, водещи към промяна в начина и организацията на работните процеси и отношения създават несигурност на пазара на труда, която не води до качествени и устойчиви работни места. Този факт следва да бъде отбелязан, както и ролята на социалните партньори за ограничаване и превенция на недекларираната заетост. АИКБ със съжаление отбелязва, че в настоящия текст на ПРЧР на практика е премахнат целия текст, който предвиждаше различни политики за участие на социалните партньори, както беше посочено в т.1, като апелираме същият да бъде възстановен и съответно политиките бъдат разпределени в съответните СЦ и се отбележи, че ще се изпълняват под формата на съвместни действия на социалните партньори.
- 3.5. По СЦ 4 в раздел „Необходими умения за бъдещето на труда“ не е посочена ролята на социалните партньори във връзка с разработването на профили за дигитални умения по ключови длъжности по икономически дейности. Като се има предвид, че същите пилотно ще бъдат разработени по настоящата ОПРЧР следва да се уточни, че чрез новата ПРЧР 2021-2027 същите ще бъдат надградени, а не тепърва разработвани. В тази част текстът следва да се преформулира, за да бъде коректен спрямо фактически извършените дейности.
- 3.6. В описанието на активните примерни мерки, които ще се финансират, **социалните партньори** са припознати като бенефициент само в рамките на СЦ 1, в която на практика те нямат реално участие. Липсват като бенефициенти в СЦ 2, въпреки че има посочена мярка свързана с капацитета на социалните партньори и най-вече в СЦ 3, където е тяхното систематично място от гледна точка на политиките по отношение на предприятията и заетите лица. Следва да бъде направена задължителна корекция.
- 3.7. Освен посочването на социалните партньори в подходящ текст и в останалите СЦ от Приоритет 1 следва в СЦ 3 да се предвидят и мерки, свързани с новите форми на заетост и новите професии, като напр. повишаване на привлекателността на новите професии, тяхното идентифициране и подготовка на работната сила за техните

изисквания. Съответно мерките в отделните СЦ да се съобразят с направените допълнения и корекции в обосновката на всяка отделна СЦ.

4. ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ“

- 4.1 АИКБ подкрепя до голяма степен последната работна версия на Програма „Наука и образование“. Счита, че в новия програмен период политиките са по-добре формулирани и по-правилно насочени към идентифицираните проблеми като: необходимостта от подобряване на качеството на образованието и обучението в съответствие с нуждите на пазара на труда, все още големия дял на преждевременно напускащите училище, ниското ниво на цифровите умения на населението, нуждата от надграждащи обучения за преподавателите и обновяване на технологичното оборудване в училищата.
- 4.2. АИКБ изразява своето удовлетворение, че оперативната програма отразява редица от направените през последните години предложения на социалните партньори: за въвеждане на дуалното висше образование, инвестиции в обучения на преподавателите, засилване на връзката образование – бизнес, повече информирани и консултирани в областта на професионалното образование и обучение. Положителен факт е и че социалните партньори са предвидени като допустими партньори и бенефициенти, като тяхната роля и място следва да бъде ясно обвързана с конкретни политики.
- 4.3. Изпълнителна агенция Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, както и Министерство на образованието и науката следва да се водят при разработване на новата програма от разбирането, че образованието трябва да бъде една от основните политики в новия програмен период поради стремглавото навлизане на новите технологии и изоставането му от технологичните процеси. Това изисква различен подход при разработване на мерките, насочени към предучилищното и училищно образование, както и към висшето образование, като се постави акцент върху професионалното образование и практическата му насоченост.
- 4.4. Въпреки посочените положителни моменти, АИКБ счита, че са налице дефицити в някои политики, които препоръчва да намерят своето систематично място в оперативната програма. Налице е драстично изоставане в модернизиранието на училищата, особено на тези в малките населени места. Следва да бъдат въведени конкретни интегрирани мерки в тази насока като се разшири възможността за подкрепа чрез Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ). На практика инфраструктурните мерки не могат да бъдат изпълнявани самостоятелно, а само чрез комбиниране на инфраструктурни и меки мерки, които да са съобразени с нуждите на конкретния регион. Това ще даде възможност за целенасочени инвестиции, както в подобряване на образователната инфраструктура, така и за инвестиции в технологично

обновление за прилагане на STEM в училищата особено в малките населени места. В момента това не е направено и на практика липсва цялостна политика по прилагане на интегриран подход и синергия с други оперативни програми в новия програмен период.

- 4.5. АИКБ приветства включването на всички образователни институции (публични и частни) в системата на предучилищното и училищното образование в обхвата на допустимите бенефициенти по програмата. Отчитайки досегашната практика на МОН и ИА ОПНОИР при изпълнението на процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020 г. смятаме, че е необходимо да бъдат дадени гаранции за равнопоставен достъп, както на децата и учениците, така и на педагогическите екипи от частните училища и детски градини до участие в различните мерки за професионално и лично развитие. Това включва абсолютно всички дейности, насочени към образователната интеграция на децата и учениците със СОП, независимо от образователната институция, в която се обучават, дейностите за предотвратяване на агресията в училищата, достъпа на децата и учениците до финансирани от оперативната програма състезания, конкурси и други форми на извънкласни и извънучилищни дейности. В интерес на развитието и модернизацията на образователната система е да бъде дадена възможност на частните образователни институции за участие във всички програми и мерки за образователен обмен, включително с висши училища. Изразяваме надежда, че през новия програмен период всички деца, ученици и педагогически специалисти ще могат да участват пълноценно в изпълнението на оперативната програма в съответствие с принципите за равнопоставеност и избягване на дискриминация.
- 4.6. АИКБ изразява и своето притеснение, че със създаването на новата Държавна агенция за научни изследвания и иновации и съответно разписването на ПНИИДИТ, науката като политика може да бъде negliжирана. В настоящия вариант на оперативна програма тя само е маркирана на няколко места, без конкретни мерки. В програмата за научни иновации, обаче, не се обръща достатъчно внимание на науката в рамките на висшите училища, като акцентът е сложен върху научните организации. Липсва подкрепа за млади учени и тяхното развитие. Следва двете програми да си кореспондират по-ясно и да отразят по-конкретни мерки свързани с научната работа на ВУ и развитието на талантите на това ниво. Също така в оперативната програма липсва подкрепа за разработки на ниво ПОО, въпреки че подобна политика не се извежда, на практика интересът към науката трябва да бъде заложен още в средното образование и да се насърчава чрез участие на учениците в извънкласни занимания чрез създаването на училищни лаборатории и изследователски класове.

5. ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ“¹¹

5.1. АИКБ намира Програмата за добре структурирана, като на четири заседания на ТРГ са обстойно разгледани всички нейни елементи, с активното участие на всички заинтересовани страни. ОП „Развитие на регионите“ е в достатъчно напреднала фаза на разработване и може да се очаква одобрение от страна на ЕК. Следва да се отбележат два характерни елемента на програмата.

5.2.1. Фокусирано прилагане на „Интегриран териториален подход“. Дава се превес на териториалните съвети за развитие, с ангажимент от тяхна страна да се подготвят интегрирани териториални планове с възможност за активно участие на широк кръг заинтересовани страни. Принципът на партньорство става ключов характеристика, като в тази връзка, допустими бенефициенти в рамките на ПРР 2021-2027 са партньорства, включително някои или всички от изброените по-долу (списъкът не е изчерпателен):

- държавни органи, областни администрации и общински власти;
- представители на гражданското общество - неправителствени организации, организации на работодатели и на синдикати, фондации;
- бизнес - представители на големи предприятия, представители на малки и средни предприятия и др.;
- научна общност - представители на университети, Българска академия на науката, Селскостопанската академия и др.;
- сдруженията на собствениците на жилища в многофамилни жилищни сгради.

5.2.2. Предлаганият подход дава по-широки възможности както за директен достъп на бизнеса до средства от програмата, така и отваря врата за публично-частни партньорства по различни проекти

5.3. АИКБ отчита също, че ОПРР 2021-2027 ще администрира средствата, които България ще получи от Фонда за Справедлив Преход. Специфичната цел е дефинирана като „Предоставяне на възможност на регионите и хората да се справят със социалните въздействия, заетостта, икономиката и въздействието върху околната среда от прехода към целта на Съюза за климата през 2030 г. и климатично неутрална икономика до 2050 г. въз основа на Парижкото споразумение“. Предвидените средства са в размер на 1,178 млрд. евро, концентрирани на този етап в областите Стара Загора, Кюстендил и Перник. Сливен, Ямбол, Хасково, Бургас, Варна, Ловеч, Габрово, Търговище са

¹¹ На основа на Версия 3 на Оперативната програма, одобрена на заседание на ТРГ, проведено на 20.01.2021 г. и изпратена на Европейската Комисия.

допълнителните области, за които може да се интервенира, в случай че бъдат признати за допустими по ФСП.

6. ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ТРАНСПОРТНА СВЪРЗАНОСТ“¹²

- 6.1. АИКБ отбелязва, че няма съществена промяна в стратегическите приоритети спрямо сега действащата Програма. Няма разнообразие и по отношение на ключовите проекти, предвиждани за финансиране, тъй като поради недостатъчен административен капацитет на НКЖИ и АПИ има сериозно изоставане в изграждането и модернизацията на ТЕН-Т мрежата, която до 2030 г. трябва да е завършена напълно на територията на страната ни. Метрото в София, като бенефициент „отличник“ също намира отново място в програмата. Включен е и приоритет за иновации, системи за управление на трафика и повишаване на безопасността, въпреки предвидените едва 64 млн. евро, които няма как да се увеличат, заради нуждите на другите приоритетни оси.
- 6.2. АИКБ приветства и направените промени в програмата, предвид факта, че някои от потенциално допустимите проекти намериха място в подготвяния План за Възстановяване и Устойчивост. Например, от приоритетна ос 3 на ПТС е изваден Софийски Метрополитен, който е пренасочен към Плана за Възстановяване и Устойчивост. На негово място е предвидено да се финансират интермодални терминали, модернизация на гарови комплекси и ж.п. връзки към Пристанища Бургас и Варна и други по-малки проекти.
- 6.3. АИКБ отбелязва, че, с известни коментари, екологичната оценка на програмата също може да бъде одобрена и констатира, че тази ОП е в доста "зрял" етап на готовност.

7. ПРОГРАМАТА ЗА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, ИНОВАЦИИ И ДИГИТАЛИЗАЦИЯ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА ТРАНСФОРМАЦИЯ 2021-2027 Г. (ПНИИДИТ)

- 7.1. АИКБ подкрепя разработването на изцяло нова Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за икономическа трансформация, като необходим инструмент в отговор на последиците от Индустрия 4.0 и масово навлизащите в икономическия живот на България нови технологии. Подкрепяните мерки по ПНИИДИТ следва да са насочени към оптимизиране на средата за научни изследвания, развитие и иновации за МСП, включително чрез създаване и улесняване на набор от услуги за подкрепа както на инфраструктурата за създаване на иновации, така и за развитие на техния научен потенциал като човешки ресурси.
- 7.2. АИКБ обръща внимание, че наличието на отделна програма за наука следва да има за основна цел компенсирание на недоброто представяне на страната ни в тази област през

¹² Към Европейската Комисия още в края на 2020 г беше подадена Версия 2 на Програмата.

последните десетилетия и засилване на конкурентоспособността ни с цел ускореното икономическо развитие.

- 7.3. На този етап АИКБ изразява до голяма степен удовлетвореността си от принципно подкрепените предложения на социалните партньори относно по-задълбочен анализ и връзка с европейските стратегически документи. Следва да се има предвид, обаче, че извеждайки науката от другите програми тя следва да намери подобаващо място в настоящата програма и спрямо същите целеви групи. В тази връзка е много важно да се осигури синергия с мерките, залегнали в разработваните към момента Програма „Образование“ и Програма за иновации и конкурентоспособност, както и с плановете за интегрирано развитие на регионално и общинско ниво, като същевременно бъде направена ясна демаркация.
- 7.4. В рамките на програмата следва да се отчете слабото представяне на българските предприятия, особено на МСП в рамковите програми за иновации на ЕС, най-вече Хоризонт 2020. Настоящата програма следва да компенсира до известна степен дисбалансите между европейското иновационно пространство и българската действителност, като подкрепи и мерки насочени към обмяна на опит и подкрепа за включване в партньорства. Това следва да бъде направено и чрез укрепване на капацитета на Държавната агенция за научни изследвания и иновации да предоставя консултации и обучения на МСП за подготовка на качествени проекти, да работи за по-голяма видимост на българските научни изследвания и връзката на науката с бизнеса.
- 7.5. АИКБ подкрепя в рамките на Приоритетно направление 3: „Европейска интеграция и интернационализация“ да бъдат предвидени специфични мерки, насочени към стимулиране и подкрепа на български участници в хоризонталните програми на Европейския съюз чрез изграждане и укрепване на съществуващия капацитет. В допълнение е необходимо да бъдат предвидени специфични мерки за засилване на сътрудничеството с представителите в България на общностите за знание и иновации на Европейския институт за иновации и технологии.
- 7.6. АИКБ счита, че новите политики за киберсигурност на ЕС не следва да обхващат само държавните и общински структури, но и предприятията, които също стават жертва на хакерски атаки, които биха били в зависимост от сферата на дейност на предприятието, също с тежки последици, които да засегнат българските граждани.
- 7.7. Препоръчваме програмата да постави акцент основно върху иновациите, които допринасят за икономическия растеж на страната, подпомагат бизнеса и обществото и имат приложен характер. Новата програма не следва да повтаря структурата и грешките натрупани до момента във Фонда за научни изследвания, тя следва да е изцяло свързана с практическата приложимост на подкрепяните иновации, да подкрепя

инфраструктура основно в развитието и създаване на лаборатории и лабораторно оборудване, за да се демаркира с ПИК, като тези инвестиции следва да са обвързани с развитие на човешките ресурси в тази област при ясна демаркация с ПО и ОПРЧР. ПНИИДИТ следва да е надграждаща и хоризонтална програма, която извежда и подкрепя иновационния потенциал на България.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ КОМЕНТАРИ:

Използваме случая, за да повдигнем още едни път въпроса за адекватността на оценката на необходимостта на регионите от финансиране по различните оперативни програми. Съществуват добре известни случаи при които статистическите данни за определен планов район се изкривяват. Класически пример е случаят с Югозападния планов район (ниво NUTS 2), където статистическите данни се изкривяват поради присъствието на Столицата – София-град в него.

Като цяло Югозападният планов район изобщо не блести с добри резултати по много показатели, особено Благоевградска област, но присъствието на Столицата в него завишава общите резултати, което е подвеждащо. Тази деформация на обобщените статистически данни лишава редица предприятия от слабо развити икономически общини от степента на финансиране, която са получили предприятия от общини с напълно сходни показатели, но намиращи се в други планови райони (по NUTS 2).

Въпросът е от съществено значение за обективността и адекватността на предлаганите решения и ние отново повдигаме въпроса за целесъобразността на извеждането и обособяването на столицата София в отделен планов район. Такава стъпка ще направи обобщените статистически данни и за София и за останалата част от сегашния Югозападен планов район много по-адекватни на реалното положение на нещата и ще позволи много по-рационално планиране на прилагането на различните политики в тях.